

Anonimizirana verzija

Prijevod

C-57/24 – 1

Predmet C-57/24 [Ławida]ⁱ

Zahtjev za prethodnu odluku

Datum podnošenja:

26. siječnja 2024.

Sud koji je uputio zahtjev:

Sąd Okręgowy w Gliwicach (Poljska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

24. listopada 2023.

Žalitelji:

BA

BR

RJEŠENJE

Dana 24. listopada 2023.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy (Okružni sud u Gliwicama, III. žalbeni građanski odjel, Poljska)

[*omissis*]

nakon što je na raspravi održanoj 24. listopada 2023. u Gliwicama razmotrio predmet povodom zahtjeva osobe BA

[*omissis*]

za potvrđivanje oslobađanja od pravnih učinaka nepodnošenja izjave o odricanju od nasljedstva u roku

ⁱ Naziv ovog predmeta je izmišljen i ne odgovara stvarnom imenu nijedne stranke u postupku.

povodom žalbe podnositeljice zahtjeva

protiv presude Sąda Rejonowog w Gliwicach (Općinski sud u Gliwicama, Poljska)

od 17. veljače 2022., [omissis] odlučio je:

na temelju članka 267. Ugovora o funkcioniranju Europske unije uputiti Sudu Europske unije sljedeće prethodno pitanje o tumačenju odredbi prava Unije:

Treba li odredbu članka 13. Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (SL 2012., L 201, str. 107.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10., str. 296. i ispravak SL 2019., L 243, str. 9.) tumačiti na način da se ne primjenjuje u situaciji u kojoj je, osim samog primanja izjave o odricanju od nasljedstva, za njezinu djelotvornost nužno, u skladu s odredbama države članice uobičajenog boravišta osobe koja daje izjavu, da je dodatno potvrdi sud, primjerice, u slučaju davanja te izjave nakon isteka za to predviđenog roka?

OBRAZLOŽENJE

rješenja od 24. listopada 2023., odnosno zahtjeva za prethodnu odluku

I. Predmet

- 1 Podnositeljica zahtjeva BA koju zastupa zakonski zastupnik, otac BR, podnijela je zahtjev za potvrđivanje oslobađanja od pravnih učinaka nepodnošenja u roku izjave o odricanju od nasljedstva po njezinu rođaku ZJ i podnijela je takvu izjavu.
- 2 Ostavitelj je preminuo u Njemačkoj gdje je imao i svoje uobičajeno boravište u trenutku smrti.
- 3 Podnositeljica zahtjeva boravi u Poljskoj, slično kao i druge osobe uključene u zakonski krug nasljednika po navedenom umrlom koje su već odbile nasljedstvo po njemu.

II. Poljsko pravo

- 4 U skladu s člankom 1012. Ustawe z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Zakon od 23. travnja 1964. o Građanskom zakoniku) (pročišćeni tekst: Dz.U. iz 2023., poz. 1610.), u daljnjem tekstu: Građanski zakonik, nasljednik može prihvatiti nasljedstvo bez ograničavanja odgovornosti za dugove (jednostavan prihvata), prihvatiti nasljedstvo s ograničavanjem te odgovornosti (prihvata prema popisu imovine) ili se može odreći nasljedstva.

- 5 U smislu članka 1015. Građanskog zakonika, izjava o prihvatu ili odricanju od nasljedstva može se podnijeti u roku od šest mjeseci od trenutka u kojem je nasljednik saznao za temelj svojeg prava (stavak 1.). Nepostojanje nasljednikove izjave u roku utvrđenom stavkom 1. istovjetno je prihvaćanju nasljedstva prema popisu imovine (stavak 2.).
- 6 U skladu s člankom 1018. Građanskog zakonika, ništava je izjava o prihvatu ili odricanju od nasljedstva podnesena pod uvjetom ili uz poštovanje roka (stavak 1.). Izjava o prihvatu ili odricanju od nasljedstva ne može se opozvati (stavak 2.). Izjava o prihvatu ili odricanju od nasljedstva daje se pred sudom ili javnim bilježnikom. Može se dati usmeno ili u pisanom obliku sa službeno ovjerenim potpisom. Punomoć za davanje izjave o prihvatu ili odricanju od nasljedstva mora biti u pisanom obliku sa službeno ovjerenim potpisom (stavak 3.).
- 7 U skladu s poljskim pravom, izjava o odricanju od nasljedstva stoga se može dati pred sudom. Člankom 640. Ustawe z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Zakon od 17. studenoga 1964. – Zakonik o građanskom postupku) (Dz.U. iz 2023., poz. 1550.), u daljnjem tekstu: Zakonik o građanskom postupku, određuje se mjesna nadležnost suda i utvrđuje se da se izjava o jednostavnom prihvatu nasljedstva ili prihvaćanju nasljedstva na temelju popisa imovine ili odricanju od nasljedstva može dati pred javnim bilježnikom ili općinskim sudom na čijem području osoba koja daje izjavu ima domicil ili boravište. Javni bilježnik ili sud izjavu, zajedno s priložima, odmah šalje ostavinskom sudu (stavak 1.). Izjave iz prvog stavka mogu se dati i pred ostavinskim sudom tijekom postupka za utvrđivanje nasljednih prava (stavak 2.).
- 8 U smislu članka 628. Zakonika o građanskom postupku, ostavinski sud, odnosno sud pred kojim se treba voditi postupak za donošenje rješenja o nasljeđivanju, u slučaju nadležnosti poljskih sudova, jest sud posljednjeg mjesta uobičajenog boravišta ostavitelja, a ako se mjesto njegova uobičajenog boravišta u Poljskoj ne može utvrditi, sud mjesta u kojem se nalazi imovina za nasljeđivanje ili dio te imovine (ostavinski sud). U nedostatku prethodno navedenih osnova ostavinski sud jest Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy (Općinski sud u Varšavi, Poljska).
- 9 U smislu članka 1020. Građanskog zakonika, nasljednika koji se odrekao od nasljedstva isključuje se iz nasljeđivanja kao da nije doživio otvaranje nasljedstva.
- 10 Izjava o prihvatu ili odricanju od nasljedstva izjava je volje koja nije upućena određenom primatelju i proizvodi pravni učinak ako je podnesena u zakonom utvrđenom roku nakon samog njezina davanja pred sudom ili javnim bilježnikom. Činjenica da je rok za davanje izjave o prihvatu ili odricanju od nasljedstva u članku 1015. stavku 1. Građanskog zakonika oblikovan kao prekluzivan rok materijalnog prava znači da u trenutku njegova isteka prestaje pravo na korištenje tog subjektivnog prava, a izjava podnesena nakon isteka roka ne proizvodi nikakve pravne učinke. Istek roka uzima se u obzir po službenoj dužnosti i ne može ga se produljiti (vidjeti rješenje Sada Najwyższyjeg od 13. prosinca 2012., V CSK 18/12 [omissis]).

11 Moguće je samo, ali u strogo i taksativno određenim situacijama, oslobađanje od učinaka nepodnošenja izjave o odricanju od nasljedstva ili uz ograničenje odgovornosti u roku. Naime, u skladu s člankom 1019. stavkom 1. Građanskog zakonika, ako je izjava o prihvatu ili odricanju od nasljedstva podnesena pod utjecajem pogreške ili prijetnje, primjenjuju se odredbe o manama izjave volje uz sljedeće izmjene:

1. oslobađanje od pravnih učinaka izjave treba provesti pred sudom;
2. nasljednik istodobno treba izjaviti prihvaća li nasljedstvo i na koji način ili ga odbija.

U smislu članka 1019. stavka 2. Građanskog zakonika, nasljednika koji pod utjecajem pogreške ili prijetnje nije podnio nikakvu izjavu u roku može se na prethodno navedeni način osloboditi od pravnih učinaka nepoštovanja roka.

12 Ključno za predmet koji se razmatra jest to da, u skladu sa stavkom 3. tog članka, oslobađanje od pravnih učinaka izjave o prihvatu ili odricanju od nasljedstva treba potvrditi sud.

13 U ovom se predmetu podnositeljica zahtjeva pozvala na navedenu odredbu te je pritom zahtijevala da se potvrdi oslobađanje od pravnih učinaka nepodnošenja, zbog pogreške, izjave o odricanju od nasljedstva po osobi ZJ u za to predviđenom roku od šest mjeseci, odnosno da sud meritorno ocijeni je li do nepodnošenja te izjave u za to predviđenom roku došlo zbog pogreške, te je istodobno podnijela takvu izjavu.

III. Sudska nadležnost

14 U skladu s člankom 4. Uredbe (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (SL 2012., L 201, str. 107.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10., str. 296. i ispravak SL 2019., L 243, str. 9.), u daljnjem tekstu: Uredba, sudovi države članice u kojoj je umrli imao svoje uobičajeno boravište u trenutku smrti imaju nadležnost odlučivati o nasljeđivanju u cijelosti.

15 Međutim, na temelju posebne odredbe iz članka 13. Uredbe, osim suda koji ima nadležnost odlučivati o nasljeđivanju prema ovoj Uredbi, sudovi države članice uobičajenog boravišta bilo koje osobe koja, po pravu mjerodavnom za nasljeđivanje smije pred sudom dati izjavu o prihvatu ili odricanju od nasljedstva, legata ili nužnog dijela, ili izjavu kojom se želi ograničiti odgovornost dotične osobe za obveze iz nasljedstva, imaju nadležnost primati takve izjave ako se po pravu te države članice takve izjave smiju davati pred sudom.

- 16 Stoga nije sporno da su, u slučaju davanja izjave o prihvatu ili odricanju od nasljedstva u za to predviđenom roku od šest mjeseci, nadležni i sudovi države članice uobičajenog boravišta bilo koje osobe koja po pravu mjerodavnog za nasljeđivanje smije pred sudom dati izjavu o prihvatu ili odricanju od nasljedstva.

U takvoj situaciji, u skladu s člankom 28. Uredbe, izjava o prihvatu ili odricanju od nasljedstva, legata ili nužnog dijela ili izjava kojom se želi ograničiti odgovornost osobe koja daje izjavu, valjana je u pogledu oblika ako ispunjava zahtjeve: (a) prava mjerodavnog za nasljeđivanje u skladu s člankom 21. ili 22., ili (b) prava države u kojoj osoba koja daje izjavu ima svoje uobičajeno boravište.

- 17 U skladu s člankom 15. Uredbe, kad se pred sudom države članice pokrene postupak o nasljednoj stvari za koji taj sud u skladu s ovom Uredbom nije nadležan, sud se po službenoj dužnosti proglašava nenadležnim.
- 18 U skladu s člankom 1099. Zakonika o građanskom postupku, sud pred kojim je pokrenut postupak po službenoj dužnosti u svakoj fazi postupka ispituje pitanje nadležnosti poljskih sudova. Ako se utvrdi nepostojanje nacionalne nadležnosti, sud odbija tužbu ili zahtjev, ne dovodeći u pitanje članak 1104. stavak 2. ili članak 1105. stavak 6. (stavak 1.), koji se ne primjenjuju u ovom predmetu. Nenadležnost nacionalnih sudova razlog je za ništavost postupka (stavak 2.).

IV. Dvojbe suda koji upućuje zahtjev

- 19 Budući da je ostavitelj imao uobičajeno boravište u trenutku smrti na području Njemačke, u skladu s općim pravilom koje proizlazi iz članka 4. Uredbe, njemački sudovi načelno imaju nadležnost odlučivati o njegovoj ostavini u cijelosti.

Sud koji upućuje zahtjev nema informacija o tome da se pred navedenim sudovima vodi bilo kakav postupak u pogledu ostaviteljeve ostavine.

Podnositeljica zahtjeva koja ima uobičajeno boravište na području Poljske nije pokretala takve postupke.

Ona je samo poljskom sudu podnijela zahtjev za potvrđivanje oslobađanja od pravnih učinaka nepodnošenja izjave o odricanju od nasljedstva u roku i podnijela je takvu izjavu.

- 20 U skladu s navedenim člankom 13. Uredbe, kao iznimka od prethodno navedenog pravila, osim njemačkog suda, koji ima nadležnost odlučivati u određenom predmetu o nasljeđivanju u skladu s člankom 4. Uredbe, poljski sudovi imaju nadležnost primati izjave o odricanju od nasljedstva od osoba s uobičajenim boravištem u Poljskoj.
- 21 **U ovom se slučaju problem svodi na pitanje obuhvaća li nadležnost utvrđena člankom 13. Uredbe i predmete u kojima, kako bi se primila takva izjava, zbog njezina podnošenja nakon roka, takvu zakašnjelu izjavu treba potvrditi**

kako bi proizvodila pravni učinak u obliku isključivanja iz nasljedstva osobe koja se odriče od nasljedstva po određenom ostavitelju.

- 22 Usko tumačenje uvjeta „primanja” izjave utvrđenog člankom 13., kao radnje koja je u biti samo tehničke prirode i svodi se na to da sud prima takvu izjavu, dovodi do zaključka da sudovi države u kojoj osoba koja daje izjavu o odricanju od nasljedstva ima uobičajeno boravište imaju nadležnost samo u tom području. Uz takvo tumačenje, alternativni put otvoren pravnom sljedniku u pogledu nadležnosti i sukoba zakona u mjestu njegova uobičajenog boravišta stoga ne uključuje izjave koje ne samo da ih treba podnijeti, nego ih treba i potvrditi ostavinski sud, uključujući u slučaju izjave o oslobođanju od pravnih učinaka nepodnošenja izjave o odricanju od nasljedstva u roku. U tom slučaju dosljedno treba smatrati da se takve izjave mogu podnositi na temelju propisâ o nasljeđivanju isključivo tijelima koja imaju nadležnost u predmetu na temelju članka 4. Uredbe.
- 23 U prilog takvom tumačenju izjasnio se nezavisni odvjetnik u mišljenju od 20. siječnja 2022. u predmetu C-617/20 i naveo da smatra da se treba složiti sa stajalištima iznesenima u pravnoj teoriji prema kojima odredbe članka 13. Uredbe 650/2012 treba tumačiti na način da se ne primjenjuju kada je za stvaranje određenih pravnih učinaka predviđenih pravom mjerodavnim za nasljeđivanje potrebno da sud poduzme radnje koje nadilaze samo prihvaćanje izjave, poput donošenja odluke ili pokretanja drugog postupka (vidjeti t. 38. i 39. mišljenja).
- Sud Europske unije u presudi od 2. lipnja 2022. (C-617/20) nije se izjasnio o tom stajalištu jer se na to nije odnosilo prethodno pitanje u predmetu C-617/20.
- 24 [omissis]
- 25 Također, [omissis] treba navesti da doseg nadležnosti utvrđene člankom 13. Uredbe nije jednoznačan i odnosi se na pitanje koje je važno i sa stajališta prakse.
- 26 Činjenica je da, u skladu s općim pravilima tumačenja, utvrđivanje dosega nadležnosti predviđene člankom 13. Uredbe, kao iznimku od pravila predviđenog njezinim člankom 4., treba tumačiti usko.
- 27 Također treba istaknuti da, prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, iz zahtjeva za ujednačenu primjenu prava Unije kao i načela jednakosti proizlazi da se tekst odredbe prava Unije koja ne sadržava nikakvo izričito upućivanje na pravo država članica radi određivanja svojeg smisla i dosega treba u pravilu autonomno i ujednačeno tumačiti u cijeloj Uniji, uzimajući u obzir njezin tekst kao i kontekst te odredbe i cilj koji se želi postići propisom o kojem je riječ (vidjeti presude od 1. ožujka 2018., Mahnkopf, C-558/16, EU:C:2018:138, t. 32. i od 9. rujna 2021., UM (Ugovor o prijenosu vlasništva *mortis causa*), C-277/20, EU:C:2021:708, t. 29.).
- 28 Međutim, člankom 13. Uredbe, u vezi s njezinom uvodnom izjavom 32., želi se pojednostavniti postupke nasljednika i legatarâ, odstupanjem od pravila o

nadležnosti predviđenih u člancima 4. do 11. te uredbe (presuda od 21. lipnja 2018., Oberle, C-20/17, EU:C:2018:485, t. 42.).

Osim toga, s obzirom na to da iz uvodne izjave 67. Uredbe proizlazi da bi nasljednici trebali moći lako dokazati svoj status i/ili prava i ovlasti kako bi se nasljeđivanje s prekograničnim implikacijama unutar Unije riješilo brzo, skladno i učinkovito, čini se da se može zagovarati stajalište prema kojem doseg ovlasti suda na temelju članka 13. Uredbe 650/2012 obuhvaća ne samo radnje povezane s primanjem izjave o kojoj je riječ u toj odredbi, nego i druge radnje rezervirane za sud u takvom postupku, uključujući i sudsko potvrđivanje oslobođenja od pravnih učinaka nepodnošenja izjave o odricanju od nasljedstva u roku. Takvo tumačenje moguće je i s obzirom na cilj Uredbe, koji se, u skladu s njezinom uvodnom izjavom 7., odnosi na olakšanje pravilnog funkcioniranja unutarnjeg tržišta, uklanjanjem prepreka slobodnom kretanju osoba koje žele ostvariti svoja prava u kontekstu nasljeđivanja koje ima prekogranične implikacije, osobito uzimajući u obzir da u europskom pravnom prostoru prava nasljednika i legatara, drugih osoba bliskih umrlom i vjerovnika nasljedstva moraju biti učinkovito zajamčena (vidjeti u tom smislu presude od 1. ožujka 2018., Mahnkopf, C-558/16, EU:C:2018:138, t. 35. i od 1. srpnja 2021., Vorarlberger Landes- und Hypotheken-Bank, C-301/20, EU:C:2018:528, t. 27. i 34.).

Može se navesti i da je Sud u svojoj sudskoj praksi već upućivao na prava subjekata koja nisu izravno proizlazila iz doslovnog teksta odredbi (primjerice putnikovo pravo na odštetu i za kašnjenje leta, vidjeti presudu od 19. studenoga 2009., Sturgeon i dr., spojeni predmeti C-402/07 i C-432/07, EU:C:2009:716, t. 69.).

- 29 Činjenica je da je u uvodnoj izjavi 33. Uredbe navedeno da ne bi smjelo biti moguće da osoba koja želi ograničiti svoju odgovornost za dugove iz nasljedstva to za tu svrhu učini samom izjavom pred sudovima ili drugim nadležnim tijelima države članice njezinog uobičajenog boravišta ako pravo mjerodavno za nasljeđivanje zahtijeva od nje pokretanje posebnog pravnog postupka, na primjer popis imovine, pred nadležnim sudom, kao i da izjave koje je u takvim okolnostima dala osoba u državi članici svojeg uobičajenog boravišta u obliku predviđenom pravom te države članice stoga ne bi smjele biti formalno valjane za potrebe ove Uredbe, a ni pismena o pokretanju pravnog postupka ne bi se trebala smatrati izjavama za potrebe ove Uredbe.
- 30 Međutim, treba napomenuti da Uredba o nasljeđivanju br. 650/2012 razlikuje „izjavu o prihvatu ili odricanju od nasljedstva” od „izjave kojom se želi ograničiti odgovornost dotične osobe za obveze iz nasljedstva”. Na to jednoznačno upućuje primjerice tekst samog članka 13. kojim se predviđa mogućnost davanja „izjave o prihvatu ili odricanju od nasljedstva, legata ili nužnog dijela, ili izjave kojom se želi ograničiti odgovornost dotične osobe za obveze iz nasljedstva” i pred sudom države članice uobičajenog boravišta osobe koja daje izjavu.

- 31 Načelo dobre zakonodavne prakse i pretpostavka razumnog zakonodavca upućuju na to da, ako zakonodavac u pravnom aktu koristi različite pojmove, daje im i različito značenje, sadržaj i pravne posljedice.
- 32 Međutim, navedena uvodna izjava 33. kojom se ograničava doseg nadležnosti predviđene člankom 13. Uredbe doslovno se odnosi isključivo na izjave u pogledu ograničavanja odgovornosti dotične osobe za obveze iz nasljedstva s kojima se, u pravilu, povezuje potreba za to da sud poduzme daljnje radnje koje su posljedica dane izjave, kao primjerice popis imovine, a ne izjave o odricanju od nasljedstva s kojom se ne povezuje potreba za pokretanjem daljnjih postupaka, nego samo da je eventualno potvrdi sud u slučaju davanja izjave samo nakon isteka za to predviđenog roka, kao što to zahtijeva podnositeljica zahtjeva u ovom predmetu.
- 33 [*omissis*]
- 34 Odgovor koji dovodi do uskog tumačenja nadležnosti utvrđene člankom 13. Uredbe dovest će do toga da će se sud, na temelju članka 15. Uredbe, po službenoj dužnosti proglasiti nenadležnim i, na temelju članka 1099. stavka 1. Zakonika o građanskom postupku, odbiti zahtjev kojim je pokrenut postupak u ovom predmetu.